

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR DERSİ- UZAKTAN EĞİTİM DERS NOTU

FİNANSAL KURUMLAR

1. Para Yaratın Finansal Kurumlar

1.1. Merkez Bankası

1.2. Ticaret (mevduat) Bankası

1.3. Katılım Bankası

2. Para Yaratmayan Finansal Kurumlar

Para yaratmayan finansal kurumlar, kendileri satın alma gücü yaratmaksızın, topladıkları fonları ödünç veren kurumlardır. Yatırım ve kalkınma bankaları, sigorta kurumları, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları, faktoring şirketleri, finansal kiralama şirketleri, finansman şirketleri, varlık yönetim şirketleri, risk sermayesi şirketleri ve aracı kurumlar bu tür finansal kurumlardır. Şimdi bu kurumların kısa tanımları verilecektir.

2.1. Kalkınma ve Yatırım Bankaları

2.2. Sigorta Kurumları

Sigorta kurumları, gelecekte oluşabilecek tehlikelerin, gelir kesilmesi veya gelir eksikliği olarak ortaya çıkan zararlarını parasal açıdan karşılamak veya azaltmak amacıyla faaliyette bulunan kurumlardır. Sigorta branşına göre kısa ve uzun vadeli fon toplayabilmektedirler. Hayat sigortasında fonlar uzun süreli olarak toplanmakta ve yönetilmektedir.

Söz konusu fonlar, tehlikenin neden olacağı hasar meydana gelene kadar sigorta kurumları tarafından finansal piyasalarda değerlendirilmektedirler. Sigorta kurumları, sigorta poliçeleri ve emeklilik sözleşmeleri gibi finansal araçlar çıkararak fon fazlası olanlardan sağladıkları fonları, fon açığı/talebi olanların çıkardıkları menkul kıymetlere yatırmak finansal aracılık yapmaktadır.

Türkiye’de sigortacılık faaliyetleri hayat ve hayat dışı olmak üzere iki grupta toplanabilir. Sigorta şirketleri, hayat ve hayat dışı sigorta gruplarından sadece birinde faaliyet gösterebilir. Sigorta branşları; kaza, ferdi kaza, hastalık/sağlık, kara araçları (kasko), su araçları, nakliyat, yangın ve doğal afetler (zorunlu deprem sigortası), genel zararlar (inşaat, elektronik cihaz, hırsızlık sigortası gibi), kara araçları sorumluluk, genel sorumluluk, kredi, finansal kayıplar, hukuksal koruma sigortası şeklinde sıralanabilir.

2.3. Aracı Kurumlar

Aracı kurumlar, hem birincil piyasalarda hem de ikincil piyasalarda aracılık yapan kurumlardır. Bu kurumlar birincil piyasada finansal araçların ihracına ve halka arz yoluyla satışına aracılık yaparlarken, ikincil piyasada alım/satım aracılık yapmaktadırlar.

Yatırım kuruluşu, aracı kurumlar ile yatırım hizmeti ve faaliyetinde bulunmak üzere kuruluş ve faaliyet esasları Sermaye Piyasası Kurulu’na belirlenen diğer sermaye piyasası kurumları ve bankalardır. Yatırım kuruluşu terimi, yürürlükten kaldırılan 2499 sayılı mevzuattaki aracı kuruluş teriminin yerini almıştır.

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR DERSİ- UZAKTAN EĞİTİM DERS NOTU

Sermaye Piyasası Kanunu'nu kapsamına giren yatırım hizmetleri ve faaliyetleri sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na göre şu şekilde sıralanabilir.

- a) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin alınması ve iletilmesi
- b) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin müşteri adına ve hesabına veya kendi adına ve müşteri hesabına gerçekleştirilmesi
- c) Sermaye piyasası araçlarının kendi hesabından alım ve satımı
- ç) Portföy yöneticiliği
- d) Yatırım danışmanlığı
- e) Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunularak satışa aracılık edilmesi
- f) Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunmaksızın satışa aracılık edilmesi
- g) Çok taraflı alım satım sistemlerinin ve borsa dışı diğer teşkilatlanmış pazar yerlerinin işletilmesi
- ğ) Sermaye piyasası araçlarının müşteri namına saklanması ve yönetimi ile portföy saklanması
- h) Sermaye Piyasası Kurulu'nca belirlenecek diğer hizmet ve faaliyetlerde bulunulması

2.4. Menkul Kıymetler Borsaları

Menkul Kıymet Borsaları, Borsaya kote olmuş finansal araçların (hisse senedi, özel sektör tahvili, devlet tahvili ve hazine bonosu, vadeli sözleşmeler ve opsiyonlar vb.), alım satımın yapıldığı, örgütlenmiş, bir merkezi bulunan pazar yerleri olarak tanımlanabilir. Bu borsalarda yoğun olarak hisse senetleri işlem görmektedir. Son yıllarda vadeli işlem ve opsiyon borsaları da yaygınlaşmaktadır.

2.5. Factoring Şirketleri

Factoring/forfaiting şirketleri, alacakların vadesinden önce nakde dönüşmesini sağlayan finansman şirketleridir. Bu şirketler, ticari riski üstlenen, alacak tahsilatı yapan, ilgili muhasebe kayıtlarını tutan, borçlunun kapasitesi hakkında bilgileri toplayan ve gerektiğinde alacakların peşin olarak satın alınması gibi hizmetleri de sunan kurumlardır.

Factoring doğmuş ya da doğacak vadeli alacakların devri (temlik) ile işletmelerin bu alacaklarına karşılık finansman, tahsilat) ve teminat (garanti) hizmetlerinden en az birini sunan bir finansal araçtır. Buna göre faktöring, işletmelerin iç ve dış ticaret sonucu oluşan vadeli satışlarından kaynaklı alacaklarının faktör / faktoring şirketi adı verilen kuruluşa devrini ifade etmektedir. Bu işlemde alacak hakları faktöring firmasına iskonto karşılığı devredilmektedir.

Factoring şirketlerinin finansman, hizmet (tahsilat) ve teminat şeklinde sıralayabileceğimiz üç fonksiyonu bulunmaktadır

2.6. Finansal Kiralama (Leasing) Şirketleri

Finansal kiralama, şirketler açısından herhangi bir varlığı satın almak yerine kiralama seçeneğini veren bir yöntemdir. Finansal kiralama, yatırım mallarının edinilmesinde yararlanılması

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR DERSİ- UZAKTAN EĞİTİM

DERS NOTU

nedeniyle orta ve uzun vadeli finansman için kullanılmaktadır. Leasing şirketleri ise finansal kiralama konusunda uzmanlaşmış kurumlardır. Mülkiyeti kendilerine ait olan bir malın kullanım hakkını belirli bir kira ödemesi karşılığında leasing alana bırakan şirketlerdir. Başka bir ifade ile finansal kiralama, kiralayan (finansal kiralama şirketi) tarafından finansman sağlamaya yönelik olarak bir malın mülkiyetinin kira süresi sonunda kiracıya devredilmesi; kiracıya kira süresi sonunda malın düşük bir bedelle satın alma hakkı tanınması sağlayan kiralama işlemidir.

2.7. Finansman Şirketi

Bu şirketler, mal ve hizmet alımını kredilendirmek amacıyla ödünç para vermek üzere kurulmuş kurumlardır. Bu şirketler, hane halkına borç verebildikleri gibi iş çevrelerine de borç verebilmektedirler. Bu finansman şeklinde finansman şirketleri kredilendirecekleri mal ve hizmetleri temin eden satıcılarla önceden genel bir sözleşme yapmaktadırlar.

Finansman şirketleri, müşterilerinin ev mobilyası alımı gibi küçük borçlarının finansmanına yardımcı olan *müşteri finansmanı şirketi* olarak faaliyet gösterdikleri gibi, perakende ve imalat şirketlerine ait olan ve müşterilerine şirketlerinin ürünlerinden almaları için finansman sağlayan *satış finansmanı şirketleri* şeklinde faaliyet göstermektedirler.

2.8. Varlık Yönetim Şirketi

Bu şirketler, mali kurumlara ait alacakların ve varlıkların alınması, tahsili ve yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla uygun olarak faaliyet gösterirler.

Kuruluş ve faaliyet esasları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından belirlenen varlık yönetim şirketleri, Bankacılık Kanunu'na göre bankalar ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu dâhil diğer malî kurumların alacakları ile diğer varlıklarının satın alınması, tahsili, yeniden yapılandırılması ve satılması amacıyla kurulabilir. Varlık yönetim şirketleri alacaklarının tahsili ve alacakların ve/veya diğer varlıkların yeniden yapılandırılması kapsamında alacak tahsili amacıyla edindiği gayrimenkul veya sair mal, hak ve varlıkların işletilmesi, kiralınması ve bunlara yatırım yapılması ve yine alacaklarını tahsil etmek amacıyla borçlularına ilâve finansman sağlamak veya sermayelerine iştirak etmek dâhil olmak üzere her türlü faaliyeti gerçekleştirmeye yetkilidir.

2.9. Kolektif Yatırım Kuruluşları

Kolektif yatırım kuruluşları Sermaye Piyasası Kanunu'na göre faaliyette bulunabilecek sermaye piyasası kurumları arasında yer almaktadır. Kolektif yatırım kuruluşları, yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları olarak sıralanabilir.

2.9.1. Yatırım Fonları

Yatırım fonları tasarruf sahiplerinden topladıkları paralar karşılığı, ortaklık payı, borçlanma araçları gibi sermaye piyasası araçlarından ve kıymetli madenlerden oluşan portföyleri yönetmektedirler. Her bir yatırımcı, fonun sahip olduğu portföyün bir kısmını temsil eden katılma payını alarak fon portföyüne ortak olmaktadır. Tasarruf sahiplerinden fon katılma payı karşılığında

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR DERSİ- UZAKTAN EĞİTİM

DERS NOTU

toplanan para ya da diğer varlıklarla, tasarruf sahipleri hesabına, inançlı mülkiyet esaslarına göre Sermaye Piyasası Kurulu'nca belirlenen varlık ve haklardan oluşan portföy veya portföyleri işletmek amacıyla portföy yönetim şirketleri tarafından fon iç tüzüğü ile kurulan ve tüzel kişiliği bulunmayan mal varlığına yatırım fonu adı verilmektedir.

2.9.2. Yatırım ortaklıkları

Yatırım ortaklıkları, sermaye piyasası araçları, gayrimenkul, girişim sermayesi yatırımları ile Sermaye Piyasası Kurulu'nca belirlenecek diğer varlık ve haklardan oluşan portföyleri işletmek amacıyla, paylarını ihraç etmek üzere kurulan sabit veya değişken sermayeli anonim ortaklıklardır. Daha yalın bir tanımlamayla menkul kıymet ya da gayrimenkule dayalı olarak oluşturulan portföyü kendi adına işleten ve katılanlara kendi hisse senetlerini satan kuruluşlardır.

Kolektif yatırım kuruluşları olarak yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları arasındaki farklılıklar aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- Yatırım ortaklığının hukuki yapısı ayrı ve bağımsız bir tüzel kişilik olarak anonim ortaklık şeklinde kurulurken, yatırım fonunun ayrı bir tüzel kişiliği yoktur. Yatırım fonu bir tüzel kişilik tarafından bir sözleşme çerçevesinde kurulan bir mal varlığıdır.

- Yatırım fonu katılma belgeleri fon kurucularından ATM makinalarından alınırken, yatırım ortaklığı hisse senetleri ancak borsada işlem yapmaya yetkili aracı kurumlara verilen emirler ile alınmaktadır.

- Yatırım fonları kâr dağıtımını yapmazken, yatırım ortaklıkları diğer şirketler gibi kâr dağıtabilir.

- Yatırım fonu katılma belgesi fona geri satılarak nakde dönüştürülürken, yatırım ortaklığı hisse senetleri yatırım ortaklığına satılamaz ancak borsada satışı mümkündür.

- Yatırım fonlarında fonun net aktif değerinin tedavüldeki pay sayısına bölünmesi ile elde edilen rakam birim katılma belgesi fiyatını verirken, yatırım ortaklıklarında fonların aksine portföy değeri hisse senedi fiyatını belirleyen tek kriter değildir.

- Yatırım fonunu ancak bankalar, aracı kurumlar, sigorta şirketleri veya emeklilik fonları kurabilirken, yatırım ortaklıklarının kurucuları için belli bir sınırlama yoktur.

2.9.2.1. Menkul Kıymet Yatırım Ortaklığı

Sermaye piyasası araçları ile altın ve diğer kıymetli madenlerden oluşan bir portföyün işletilmesi amacıyla kurulan anonim ortaklıklardır. Menkul kıymet yatırım ortaklıklarının diğer ortaklıklardan farkı, faaliyet alanlarının söz konusu portföyü işletmek olmasıdır. Menkul kıymet yatırım ortaklıklarının temel fonksiyonu, küçük tasarruf sahiplerinin birikimlerini bir havuzda toplayarak, değişik menkul kıymetlerden oluşacak bir portföye yatırmak, bu yolla elde ettikleri kazancı, kâr payı olarak ortaklarına payları oranında dağıtmak ve ortaklarını borsada oluşan olası fiyat artışlarından yararlandırmaktır.

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR DERSİ- UZAKTAN EĞİTİM DERS NOTU

2.9.2.2. Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları

Gayrimenkullere, gayrimenkul projelerine, gayrimenkule dayalı haklara ve sermaye piyasası araçlarına yatırım yapabilen, belirli projeleri gerçekleştirmek ya da belirli bir gayrimenkule yatırım yapmak amacıyla kurulabilen ve izin verilen diğer faaliyetlerde bulunabilen sermaye piyasası kurumlarıdır.

Gayrimenkul yatırım ortaklıklarının inşaat yapamadıkları, bu amaçla maline ekipman edinemedikleri, tek faaliyet alanları gayrimenkullere dayalı portföy işletmeciliği yapmak olduğu ve projelere finansal destek sağlayabildikleri söylenebilir.

2.9.2.3. Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı

Girişim sermayesi, gelişme potansiyeli yüksek olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin oluşumu ve faaliyete geçmesi için fon fazlasına sahip olanların yaptıkları uzun vadeli yatırım olarak tanımlanabilir.

Girişim sermayesi yatırımları, sermaye piyasası araçları ve diğer varlık ve haklardan oluşan portföyü işletmek amacıyla paylarını ihraç etmek üzere kurulan sermaye piyasası kurumlarına ise girişim sermayesi yatırım ortaklığı adı verilmektedir. Girişim sermayesi yatırım ortaklıkları portföylerindeki girişim şirketlerinin yönetimine katılabilmekte, söz konusu şirketlere danışmanlık hizmeti verebilmektedirler.

2.10. Diğer Finansal Kurumlar

Sermaye piyasasında Sermaye Piyasası Kanunu'na göre faaliyette bulunabilecek diğer kurumlar;

- sermaye piyasasında faaliyette bulunacak bağımsız denetim, değerlendirme ve derecelendirme kuruluşları,
- portföy yönetim şirketleri,
- ipotek finansmanı kuruluşları,
- konut finansmanı ve varlık finansmanı fonları,
- varlık kiralama şirketleri,
- merkezi takas kuruluşları,
- merkezi saklama kuruluşları,
- veri depolama kuruluşları,
- kuruluş ve faaliyet esasları Sermaye Piyasası Kurulu'nca belirlenen diğer sermaye piyasası kurumları olarak sıralanabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

Aksoy, Ahmet & Tanrıöven, Cihan (2014). Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi, Ankara: Detay Yayıncılık.

Alkan, Gönül (2015). Finansal Piyasalar ve Kurumlar, Ankara: Detay Yayıncılık.

FİNANSAL PİYASALAR VE KURUMLAR DERSİ- UZAKTAN EĞİTİM DERS NOTU

Canbař, Serpil & Dođukanlı, Hatice (2012). Finansal Pazarlar, Adana: Karahan Kitabevi.

Doğukanlı, Hatice, Afřar, Aslı & Altınırnak, Serpil (2019). Finansal Yönetim -1 (Ed. M.M. Koçyiđit),
Eskiřehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2772.

Parasız, İlker (2000). Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, İstanbul: Kuřak Ofset.

Günel, Mehmet (2010). Para Banka ve Finansal Sistem, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Mishkin, Frederic. S. (2000). Finansal Piyasalar ve Kurumlar, Çev. İ. şıklar, A. Çakmak, S. Yavuz,
İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.

Öçal, Tezer & Çolak, Ömer F. (1999). Finansal Sistem ve Bankalar, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Seyidođlu, Halil (2003). Uluslararası Finans, İstanbul: Güzem Can Yayınları.

SPK Yatırımcı Bilgilendirme Kitapçıkları

Takan, Mehmet ve Acar Boyacıoğlu, Melek (2011). Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem, Ankara:
Nobel Akademik Yayıncılık.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

<https://www.tbb.org.tr/>

<https://www.tsb.org.tr/>